

8.

DISSERTATIO
DE RERUM FENNICARUM SCRIPTORIBUS

ANTE CONDITAM ACADEMIAM ABOËNSEM;

CUJUS PARTEM PRIMAM,

IN UNIV. LITER. ALEXANDR. FINLANDENSI
VENIA AMPL. ORDINIS PHILOS.

PUBLICO EXAMINI MODESTE SUBJICIUNT,

AUCTOR

GABRIEL REIN,

Phil. Doctor nec non Historiarum Docens,

ET

RESPONDENS

MATTHIAS AKIANDER,

*Linguae Russicae Translator,
Wiburgenses.*

In Atrio Ven. Capit. Ab. Majori die XXIX Martii
MDCCCXXVIII.

h. a. m. c.

tibus litteris demandata, posteris relinqui potuerunt. Quo autem memoriam rerum sibi memorabilium servarent majores nostri, easdem carminibus, sic dictis Runis, a patre ad filium indesinenter ore propagatis, decantasse & celebrasse videntur; submissis vero deinde imperio Svecorum, paullatim conticuerunt poëtae, & oblivioni tradita sunt carmina, haud raro indefessa sacerdotum Christianorum opera, omnem præteritorum temporum recordationem e mente Fenorum eruere studentium, unde factum, ut quædam tantum carminum reliquiæ, deorum quodammodo cultum explicantes, ideoque apud nostrates cum eximia caritate in memoria usurpata, nobis restiterint, quæ insimul moribus majorum aliquatenus demonstrandis & illustrandis inserviunt. Carmina e contrario magis historici tenoris ita plane perierunt, ut nonnulli occasionem inde sibi sumserint contendendi, Fennis talia numquam fuisse 3). Cum tamen adhuc, interioribus terræ partibus, poëtae non desint, qui quamcunque fere rem magis memorabilem metricè decantent, haud a vero abluere videtur, fata Fenorum antiquiora simili modo fuisse celebrata, præsertim quum gentium vicinarum monumenta satis prodant, res memoratu dignissimas e. c. bellicas expeditiones in Russiam & Sueciam a nostratibus fuisse susceptas, quæ certe ansam poëtico ingenio excolendo præbere potuerunt, vixque, ob hancce gentis nostræ in cantum & poësin inclinationem, vate caruerunt. Utcunque tamen fuerit, præter carmina laudata nihil prorsus reliqui nobis restitit; quibus ubi addamus, quæ e diligentiori ipsius linguæ Fennicæ studio in emolumentum historiæ nostræ hauriri potuerunt, antiquorum fontium indigenorum catalogus est absolutus. Occurrit quidem nomen Fennicum jamjam apud Tacitum & Ptolomæum, obvenit Enningia, quam Fenniam nostram significare putarunt interpretes, apud Plinium Majorem, enumerat Adamus Bremen-

3) Obvenit hæc *sensentia* in commentatione eximia: Om Finsk Nationalitet. Mnemos. för 1819 p. 242.

mensis gentes, inter Sveciam & Russiam, in hodierna patria nostra, suo tempore, habitantes, neque alii medii aevi scriptores omni de majoribus nostris carent cognitione. Creberima tamen de majoribus testimonia apud Russos & Scandianos sunt conquirenda: antequam namque Sveciae subjecta erat patria, nomina Fennorum Tschud & Jem in Annalibus Russicis obveniunt commemorata, & Sagae Islandicae varia Fennis cum Scandianis interfuisse commercia testantur. Omnes vero Scriptores hice partim ita rem tractarunt, ut dubium remanserit num de majoribus nostris, vel de alio populo eodem nomine significato fuerit sermo, partim, haud ex instituto fata nostratum explicaturi, breviter tantum & praeterendo populares tetigerunt, unde neque nos rerum Fennicarum Scriptoribus proprie sic dictis eisdem annumerabimus, verum istos tantum catalogo nostro inseremus auctores, qui majorum res gestas praeter aliis describendas sibimet proposuerunt. Tales viri, introducto dominio Svecano, e popularium tantum ordine vel e Svecis, arctissimo, tunc temporis, cum nostratibus conjunctis nexu, prodierunt. Quum autem externae a victoribus usurpatae linguae, Latialis scilicet, a sacerdotibus in caeremoniis, ad cultum divinum pertinentibus, faciendis, & Svecana, a praefectis tam civilibus quam militaribus in usu quotidiano & in muneribus satisfaciendis, nostrates a cultura advenarum diu alienatos tenerent, vix aliquis primis imperii Scandiani temporibus exstare potuit e popularium ordine rerum nostratarum descriptor. Quidquid vero sacerdotes, unici ejusdem aetatis artis scriptoriae periti, de conditione tunc temporis Fennorum, atque de occupatione & fatibus Fenniae prolixiori forte narratione literis demandaverint, quodque forsitan deinde populares, quam primum diligentia & studio eruditionem advenis similem adepti erant, de patriae statu & majorum rebus gestis posteris relinquere voluerint: incendiis, bellis aliisque casibus iniquis ita jamjam perierunt 4), ut e diuturno, quo per Fenniam

4) Vid. Rev. P. J. Alopaei Specim. *Historiae Litterariae Fenni-*

valuit doctrina Romano-Catholica, tempore, unicum tantum, idque breviusculum, antiquitatis monumentum ad nostram pervenerit ætatem.

Est nimirum hocce: "*Fragmentum Chronici Episcoporum Finlandensium*" cura Cel. Porthan, in opere "Sylloge Monumentorum, ad illustrandam Historiam Fennicam pertinentium" inscripto, brevibus appensis notulis, a p. 3-15 excusum ex apographo seculo, ut videtur, XV confecto, & in Schedis Palmsköldii, quas possidet Bibliotheca Regiæ Academiæ Upsaliensis, servato; consultis insimul alio apographo ejusdem operis, posterius confecto & altero Episcoporum Finlandensium Chronico inferius ex instituto afferendo. Antiquissimum quoque Fragmenti hujusce exemplum, nobis conservatum, apographum esse, nec architypum, e variis nominibus, omnino perverse scriptis, qualia nullo modo e calamo auctoris elabi potuerunt, e. c. Eillilo, (p. 4) pro Kiulo 5), Denis (p. 12) pro Senis, satis superque apparet. Enumerat undeviginti priores Ecclesiæ Fennicæ antistites, a S:to Henrico ad Conradum Bijdz, appositis quibusdam, iisdemque, imprimis ubi antiquiora tangit tempora, brevissimis, in summa tamen, qua laboramus, monumentorum penuria minime contemnendis, de vita & factis eorum indiciis. Quamquam nullibi de antiquitate operis expresse reperiatur adnotatum, ipse tamen contextus ansam præbet colligendi, non uno tempore nec ab uno viro, verum pedetentim a pluribus conscriptum esse Fragmentum nostrum. In vita Sancti Henrici jamjam mentio fit translationis exuviarum ejusdem e parœcia Nousensi Aboam (p. 4); quæ cum fieri non potuit ante confectam anno 1500, ætate Episcopi Magni I,
Ec-

caæ. Partt. IV. Aboæ 1795--95. p. 2--7. Idem quoque jam testatur Juustenus l. c. p. 10.

5) Ita emendat Porthan, legi tamen etiam potest: "sequenti yeme "(hieme) Lallio (pro Eillilo) martyrizatur."

Ecclesiam Cathedralem Aboënsē, ubi ossa S:ī hujusce Fen-
 norum patroni desposita sunt, neque Chronici nostri origo in
 tempus magis remotum differri potest. Ad antiquitatem ve-
 rō ejusdem propius definiendam, verba in vita Katilli, circa
 annum 1270 cathedram Episcopalem obtinentis, "in Rān-
 "tāmāki plerosque Episcopos esse sepultos" occasionem præ-
 bent. De hocce Episcopo & duobus ejusdem proximis præ-
 decessoribus Berone I & Ragvaldo I expresse enarratur eos
 ibidem fuisse sepultos; successor vero Katilli, Johannes sedi
 Archiepiscopali Upsaliensi promotus est, & Magno I jamjam,
 æque ac Ragvaldo II & Benedicto tumuli in templo Aboënsi
 sunt exstructi; non igitur de plerisque (plurimis) in Rāntā-
 mākī sepultis Episcopis facile post obitum Benedicti loqui
 potuisset auctor, quia æqualis jam eorum numerus Aboæ
 humatus erat; neque vocabulum "plerique" heic in univer-
 sum significatione "magni numeri" intelligerem, quia tantum
 de tribus erat sermo 6). Unde ante obitum Benedicti, igitur
 inter annos 1300 & 1340, ortæ nobis videntur hæc pagellæ.
 Certe usus Episcopis in parœcia S:æ Mariæ sepulcra parare
 jamjam desierat, quum necessarium duxerit auctor ejus rei
 separatim mentionem facere 7). Continuatore operis mox
 post

6) Credibile videtur antiquissimam Episcoporum Finlandensium
 sedem fuisse in vicinā Templi S:tae Mariæ (Rāntāmāki);
 unde etiam tertius nostratium Episcopus Folquinus ibidem
 forte sepultus est; quæ res tamen Chronici auctori ignota
 fuisse videtur, quia eam commemorare omisit. De ceteris
 omnibus autem contrarium notum est: S:to Henrico namque
 ad templum Nousense sepulcrum exstructum est; alter Ru-
 dolphus a Curonibus abductus & interfectus est; quartus vero
 Thomas Wisbyæ in Gothlandia vitam finivit.

7) Infitiandum quidem non est, locum huncce de plerisque *Epi-
 scopis in Rāntāmāki sepultis*, cui opinionem nostram de an-
 tiquitate operis superstruximus, suspectum quodammodo vi-

post obitum Magni II Tavast, anno 1452 emortui, vixisse, inde apparet, quod non tantummodo res gestæ ejusdem futius quam antecessorum facta enarrantur, verum etiam ætatis annus ipseque sepulturæ dies significatur & insuper verba adduntur "ejus mortem tota deflet Finlandia (p. 10, 11)": quod tantum de viro recenti adhuc posterorum memoria culto & venerato dici potuit. Tribuitur quidem in hacce Chronici sectione Episcopo Hemmingo cognomen Sancti (p. 8, 9) unde, qui litterarum formam in apographo obvenientem, & seculum XV prodentem, utpote testem minus certum negligit, forte colligeret, post consecrationem demum ejusdem, anno 1514 peractam, eandem esse conscriptam; cum tamen Hemmingus ob eximia sua in Ecclesiam Romano-Catholicam Fennicam merita singulari posterorum semper coleretur veneratione, nomine Sancti ab auctore salutari potuit, etsi solenni pompa in Sanctorum numerum nondum erat inauguratus, æque ac Henricus, primus nostratium Apostolus, ab ipsis Pontificibus ea dignitate honorabatur, quamquam de publica canonisatione ejusdem unquam facta, nulla reperiuntur vestigia 3). Si præterea post consecrationem Hemmingi vixisset auctor, in ipsa ejusdem vita rem tam memorabilem haud prætermisisset, cujus vero ubi haud minima obvenit notitia, colligere licet, auctoris ætatem hocce præcessisse tempus, & quidem ob causas jam adlatas in medium incidisse seculi XV: i. Quæ deinde adhuc restat, descriptio nimirum rerum gestarum Episcoporum Olavi & Conradi (Koort) Bijdz (cujus vitæ tamen ultimam partem, æque ac successorum ejusdem vitas, in hocce Chronico forte æqualiter tractatas, in qua

sum fuisse Cel. Porthan, sed tantum eo ex capite, quia ægre sibi persuasit, sensim conscriptum esse Chronicon, quum vero aliis quoque inferius afferendis documentis eadem sententia probetur, haud dubitavimus verba hæcce, utpote ab ipso auctore confecta, considerare.

3) Cfr. Porth. ad Juust. p. 157.

qua nobis inviderunt fata,) quo tempore conscripta sit, ad annum quidem definiri non potest; virum tamen fidei Catholicae addictissimum ejusdem fuisse auctorem, ipse contextus & enarrandi modus luculenter produnt, unde vel in fine seculi XV vel initio sec. XVI eadem orta esse videtur, cui rei probandae litterarum quoque, eandem prodentium aetatem, inservit forma. Tribus igitur diversis auctoribus totum hocce opusculum originem debere in confesso habemus: primo scilicet priori parte seculi XIV, altero circa annum 1452, tertio c. a. 1500 florentibus 9). Soli fere ejusdem temporis, praesertim in nostris regionibus, litterarum periti erant sacerdotes, unde jam colligas Chronicon quoque nostrum eisdem habuisse auctores; cui rei confirmandae insigniter quoque inservit tam materia quam tractandam sumserunt, quam enarrandi & proponendi modus. Certiorem vero de auctoribus hisce non habemus cognitionem, praeter quod Juustenus, qui in concinnando opere suo hocce sine dubio usus est chronico, a Praedecessoribus suis indicia haecce de fatiis Ecclesiae Fennicae relicta esse testetur (l. c. p. 9); quo vocabulo vel sacerdotes in universum, & quidem Canonicos Ecclesiae Aboënsis, uti suspicatur Cel. Porthan, vel potius Episcopos ipsos, utpote veros suos praedecessores Episcopum indigitasse credas. Templo Cathedrali proximos fuisse auctores e plena de eadem cognitione, qua ipsum locum, ubi quisque Episcoporum sepultus est, indigitant, & industria qua praeter vitas Antistitum, Ecclesiae insimul exponere student fata, quoque apparet. Ex allatis jamjam quodammodo illucescat quidnam de usu Chronici nostri ad antiquitatem Fennicam indagandam sit judicandum: in rebus scilicet gestis
Epi-

9) Cel. Porthan, etsi, Chronicon hocce sensim exortum esse, vix sibi persuaserit, nihilominus profitebatur, loca a nobis indigitata ejusmodi sententiae amplectendae praebere ansam. Cfr. notas ejusdem Chronico, typis excuso suppositas.

Episcoporum præcipuis exponendis, & fatis Ecclesiæ Cathedralis enarrandis, quum solummodo versetur, alia omnia quæ ad Fenniam nostram pertinent eatenus tantum tangit, quatenus ad rem propositam illustrandam aliquid conducunt; sic e. c. de irruptionibus Curonum enarratur, quia Episcopus Rudolphus ab iisdem captivatus (p. 4) & Thomas "propter eorum furorem" Gothlandiam confugere coactus est (p. 5); "depopulationis per Ruthenos factæ" fit mentio, quia eadem acta ad historiam Folchini pertinentia perierant (p. 5), vel ecclesia Aboënsis est spoliata (p. 7). Summam præterea Chronici conscribendi pro genio temporis in iis posuisse videntur, quæ ad splendorem & gloriam ecclesiæ Catholicæ apud nostrates fundatæ aliquid conducere possent; sic miracula S:ti Henrici (p. 4), momentum nativitatis S:tæ Birgittæ Benedicto revelatum (p. 7), horæ de Sancta Cruce per totam diœcesin ab Episcopo Magno Tavast *legi mandatæ* (p. 10), aliaque similia utpote res maximi momenti narrantur; quæ vero multo graviora nobis videntur: quomodo & quibus Episcopis unius Dei cognitio paullatim per totam disseminata sit Fenniam, quibus usi fuerint ad opus hocce perficiendum adjutoribus, veram doctrinam populo proponentibus, æque ac qualem sese præstiterit novis advenis populus noster, omnino silentio transeunt. Non tamen ejus rei culpam tam auctoribus Chronici, quam potius rationi ætatis qua vixerunt tribuerem, uti ex omnibus rem Ecclesiasticam medio ævo tractantibus scriptoribus colligi potest. Nihilominus haud contemnendam opus hocce, in spissis quibus res nostræ antiquæ obruuntur tenebris, spargit lucem ad fata majorum remotis istis temporibus collustranda, & quamquam Juusten, in concinnando opere suo, hocce præsertim usus est Chronico, nonnulla tamen in eodem obveniunt indicia apud Juustentum desiderata, eo magis æstimanda, quo majorem toti operi habere debemus fidem. Ipsa namque ejusdem brevitatis jamjam demonstrat, non fuisse consilium auctorum ex ingenio aliquid enarrare, verum certis antiquitatis testimoniis superstructum

ctum opus conficere; profitentur etiam aperte, de quorum Episcoporum fatis nulla relicta erant documenta, omittunt sæpissime anni notas ob defectum certæ de tempore cognitionis, & in iis tandem, ubi eadem ac alia antiquitatis monumenta exponunt, sæpissime cum iisdem conveniunt. Colligi igitur potest, auctores nostros veritatis fuisse studiosissimos, iisdemque maximam tribuendam esse fidem, quippe qui non nisi ipsi falsis decepti nunciis a vero aberrarunt.

Præter Fragmentum Palmsköldianum, aliud quoque Junsteni tempore exstitisse videtur documentum ab eo in opere suo concinnando consultum, breviculum quidem, non tamen omni pretio destitutum: in describendis namque duorum primorum Episcoporum vitis omnino cum Fragmento jam laudato convenit; quo longius autem in narrando procedit, eo crebrius nova quoque occurrunt additamenta. Non unicum tantum se consuluisse opus, ipse quoque testatur, dicens: "nomina sese & vitas Pontificum *collegisse*, sicut Prædecessores sui eas antea descriptas post se reliquerant" (p. 9). Hocce vero documentum, æque ac multa alia, adversis fatis nobis est ereptum, neque ulla præter jam adlatum, in historicam formam redacta, e medio ævo nobis sunt conservata opera. Defectui tamen huicce compensando aliquatenus inservit silva documentorum, historiæ conscribendæ insignem afferens opem, etsi non proprie ad res nostras indagandas, verum omnino alio consilio congesta, nec nisi superioribus demum temporibus vetustati nostræ illustrandæ adhibita. Erat nimirum mos sacerdotum Catholicorum a Pontificibus, vel Regibus concessa privilegia, cum aliis inita pacta, Ecclesiæ vel sedi Episcopali impetrata emolumenta etc. libro cuidam apud Ecclesiam servato confidere exarata, ut in posterum possessiones & jura semel acquisita tutarent atque munirent. Ejusmodi librum privilegiorum, *Abo Domkyrko Svartbok* vulgo appellatum, Templum quoque possedit

dit Aboënsē, ad annum usque 1669 ibidem asservatum 1), deinde in Archivum Antiquitatum Regni Suetici, nunc autem in R. Bibliothecam Holmiensem translatum. Ex eodem architypo nitide describi curavit aliud exemplum Cel. Porthan, a nobis in pagellis præsentibus concinnandis consultum. Uberimum huncce antiquitatis nostræ fontem silentio transire nolimus, quamquam non historicæ formæ est adaptatus, neque historicis operibus proprie sic dictis adnumerandus, quia maximam rebus nostris antiquis spargit lucem. Continet namque collectio laudata sexcenta circiter & quinquaginta varii argumenti documenta, Ecclesiam Cathedralē Aboënsē ejusque Antistites vel immediate vel mediate tangentia, ab exordio inde seculi XIII, ad initium usque seculi XVI: exarata. Reperiuntur in eadem bullæ Papales a Gregorio IX, Innocentio IV, Alexandro IV, Nicolao IV, Bonifacio VIII, Johanne XXII, Benedicto XII, Innocentio VI, Urbano V, Gregorio XI, Urbano VI, Martino V, Eugenio IV & Sixto IV in lucem emissæ, antiquissima A:o 1229, novissima 1483; litteræ Regiæ a Magno Erici, Erico XII, Haquino, Alberto, Erico XIII, Christophoro, Carolo Canuti, Christierno I, seculis decimo quarto & quinto datæ, quibus accedunt alia ab Episcopis, judicibus, omnisque in universum ordinis hominibus conscripta documenta, edicta nimirum episcopalia, judicia, tabulæ immunitatis, donationis litteræ, emtionis & venditionis pacta & sic porro. Aetate novissimum documentum A:o 1513 est exaratum, ita ut tempus Catholicæ per Fenniam valentis fidei haud antecedit, neque antiquissimum 1229 annum aetate superat. Epistolarum Episcopaliū antiquissima A:o 1303 demum exarata, ab Episcopo Magno I in lucem est prodita. E magno hocce monumentorum numero, plurimum, quod ad historiam attinet indagandam, pretii bullis papalibus, nonnullisque mandatis regum & edictis episcopalibus tribuerem, quæ scilicet non modo Ecclesiæ Cathedra-

1) Cfr. Åbo Tdng. f. 1782, N:o 32.

dralis statum, sed rerum nostrarum conditionem in universum persæpe magnum in modum illustrant. Quod ad tempora antiquiora, seculumque imprimis decimum tertium attinet, bullæ papales soli fere uberiores sunt indigeni fontes, quorum ope, consultis insimul scriptorum Russicorum testimoniis, abdita istius ætatis res gestas aliquatenus describere valeamus. Litteræ autem regiæ ubi res gravioris momenti, e. c. mandata & edicta magnam partem vel totam Fenniam tangentia, continent, maxime quoque sunt æstimandæ, imò bullis papalibus anteponendæ, utpöte distinctiorem patriæ prodentes cognitionem. Ejusmodi sunt e. c. lex Haquini A:o 1562 data, qua legifero Finlandiæ & duodecim ad comitia celebranda e Fennia missis viris jus regem eligendi tribuitur (Fol. 59. Cfr. Åbo Tidn. f. 1784, N:o 20); institutio supremi in Fennia judicii provincialis (Landzrett j Österlandom j Åbo Biscopsdöme) per Ericum XIII, Anno 1555 (Fol. 58. Åbo Tidng. f. 1785, N:o 45); aliaque ejusdem tenoris. Plurimæ tamen harum epistolarum regiarum res tractant, historico, fata Fenniæ in universum consideranti, minus respectu dignas, quales sunt donationum & immunitatis a vectigalibus tabulæ, singulis ad Ecclesiam Cathedralen vel ejus antistites pertinentibus prædiis concessæ; quæ tantum rebus ecclesiæ æconomicis illustrandis inserviunt. Minoris quoque ad historiam indagandam pretii sententiæ sunt a judicibus latae, libroque in nostro asservatæ, æque ac donationum per homines privatos factarum, emtionis venditionisque litteræ aliaque pacta inita; nisi quod insimul juris dicundi tunc temporis usitatum modum & pecuniæ valorem qualitercumque illustrent, nec non viros muneribus civitatis quoque tempore fungentes, Præfectos, Legiferos, Judices territoriales aliosque notos faciant. Congestum est horreum hocce absque ordine Chronologico, ita ut litteræ eandem rem tangentes sæpissime uno loco reperiantur conscriptæ. Bullæ papales, in eodem obvenientes, quamquam dudum jamjam

bullariis manu scriptis ab Örnhjelmio & Peringsköldio collectis 2) maximam ad partem insertæ, typorum ope tamen, paucis exceptis, publici non factæ erant juris ante ætatem Nob. Celse, qui, in Recensione sua bullarii Sveo-Gothici, bullas quoque e libro nostro haustas sibi que notas brevi sum-
 mario attulit; ab eo vero omissas Cel. Porthan Accessioni suæ ad recensionem bullarii Romano-Sveogothici Celsiani inseruit. Præterea in Sylloge Monumentorum, ad illustrandam historiam Fennicam pertinentium, haud exiguam bullarum copiam, æque ac varias litteras Regum aliorumque, scitu dignas, e libro privilegiorum erutas, in extenso, ut ajunt, typis imprimi curavit; & permagnus Svetico idiomate horum documentorum conscriptus numerus in Hebdomadalibus Abo-
 ensibus, ab anno inde 1771 editis, occurrit excusus. Totam vero collectionem nostram consuluit & publice promulgavit idem historiæ patriæ parens, Porthan, in conscribendis Annotationibus ad Juusteni Chronicon, monumenta reperta partim summam, partim in extenso illustrandæ antiquitati nostræ adhibens. Nihilominus fons hicce uberrimus futuris quoque rerum nostrarum scrutatoribus, plurimam suppeditabit copiam, unde silentio eundem transire non potuimus.

Etsi in conscribendis pagellis præsentibus eos tantum commemorare auctores in animo erat, qui ex instituto res Fennicas exponere sibi proposuerunt, opus tamen haud reticendum duximus, ab Archiepiscopo quondam Upsaliensi, OLAO MAGNO, compositum, de rebus nostris tam copiose tractans, ut si fides ejusdem cum amplitudine conveniret, haud immerito eidem locus in primariis antiquitatis nostræ fontibus tribuendus esset. Auctor, Archipræpositus Strengnæsiensis tempore introductæ in Sveciam per Gustavum I doc-
 tri-

2) Afferuntur in Warmholzii Bibliotheca Historica Sveo-Gothica T. IV p. 148 sq.

trinae evangelicæ, novis rebus haud favens, una cum fratre Johanne Magno, Archiepiscopo Upsaliensi, Sveciam relinquens, Romæ per fugium nactus est. Fratre autem A:o 1544 demortuo, a Papa Paulo III dignitati Archiepiscopali Upsaliensi admotus, Tridentino cencilio interfuit, numquam tamen Sveciam revisit, verum in Europa meridionali commorans otium scientiis colendis adhibuit & anno 1555 opus: "Historia de Gentibus Septentrionalibus, earumque diversis statibus, conditionibus, moribus, ritibus, superstitionibus, disciplinis, exercitiis, regimine, victu, bellis, structuris, instrumentis ac mineris metallicis & rebus mirabilibus, nec non universis pene animalibus in Septentrione degentibus eorumque natura" etc. inscriptum, Romæ in lucem emisit 5). Obvenit igitur heic, ut jam e titulo apparet, in viginti duobus libris, descriptio omnium rerum memorabilium, quarum auctor habuit notitiam, in regionibus borealibus occurrentium, quas præeunte Plinio Majori, ob incompertam magnitudinem, alterum orbem appellat noster, annumerans incolis ejusdem Lappones (Biarmiis, ut videtur, hoc nomine quoque comprehensis), Moscovitas seu Russos, Fenningos, Svecos, Gothos, Norvegianos & Germanos advenas, "diversis rerum mercimoniis intentos" (Lib. IV. cap. 10). Res explicatui subjectas ita in ordinem disposuit, ut omnes ejusdem indolis per totam plagam aquilonarem dispersas una describat seric, unde memorabilia unius terræ per totum opus sunt conquirenda; neque in iis solummodo subsistit, quæ in quoque libro exponenda sibimet proposuit, verum etiam multa alia, laxissimo sæpe nexu cum rebus questioni submissis conjuncta, exploranda sumit. Quam magni aestimatum sit olim opus hocce, variæ ejusdem editiones, epitomæ & versiones in linguas Italicam, Gallicam, Anglicam, Germanicam & Belgicam confectæ, quas Ampl. Warmholz

3) Cfr. Epistolam quam dicunt Dedicatoriam operi præmissam et Warmholz l. c. Tom. III, p. 160.

holz (l. c. T. III. p. 146—159) annumerat, jamjam demonstrant, quibus accedit testimonium Messenii (Scandia Illustr. T. V, p. 110): "Externis fuit illud (opus Olai) nationibus propter materiae varietatem, raritatem, jucunditatemque adeo gratum, ut quaedam illud gentes crebro excuderint, aliae in varias redegerint Epitomas, reliquae in vernaculum transulerint sermonem. Nec alii mortalium istud mendacii arguunt, quam qui Scandianorum ignorant antiquitates, & admirandam priscorum aetatem ex moderna imprudenter aestimant." Longe aliam produnt mentem qui serioribus temporibus opus judicio subjecerunt, in iisque Ampl. Warmholz (l. c. p. 159) qui sententiam affert Praecl. Noberg e Diss. de meritis & fatis Jo. & Ol. Magnorum, P. II. Ups. 1745, p. 50: "Si quid res est dicamus, dubitari vix poterit, quin in tradenda naturali Septentrionalium regnorum historia, anilibus fabulis, ut erat Papizantium ejus aevi sacrificulorum caeca superstitio, nimis credulus noster Olaus, prodigiis rebusque portentosis utramque paginam impleverit; in politica historia vix quisquam accuratior annalium Sueo-Gothicorum indagator ad nostri auctoritatem hodie provocare audeat;" omnique in universum auctorem nostrum fide censet indignum. Aliquantulum faventius de opere judicat Nob. Lagerbring, qui aliquam veritatem cum fabulis intertextam in eodem occurrere testatur 4); neque meris nugis istud compositum credidit Cel. Rühls, qui in operibus suis ejusdem testimonio enarratorum fidem interdum confirmat. Ut nostrum de Olao statuamus judicium, praesertim quantum Fenniam tangit, opus ejus, diligentius consideremus necesse est. Qui mappam geographicam operi praemissam inviserit, persuaderi jam potest, omnino perversam de situ provinciarum Fennicarum nostrum sibi finxisse ideam: sinus namque patriae contermini utrique boream versus porriguntur,

4) Lagerbring Sammandrag af Syea Rikes Hist. D. II, s. 53.

tur, quibus, majori ab occidente, minori ab oriente in modum peninsulae includitur Fennia; ordo autem praefectarum a meridie ad boream hæc est: Finlandiam proprie sic dictam, excipit Tavastia, tum Nylandia boreæ propior, mari Bothnico contermina, quam subsequuntur Bothnia orientalis & Carelia; sine patriæ aquilonari ad mare Album collocato, insulis vero Alandensibus meridiem versus a Fennia positus. Alteram sinus Fennici oram tenet Moscovia (Russia); Esthia (Estonia) vero, ab eodem omnino exclusa, mari Baltico adjacet. Ubi autem terrarum, patriæ suæ vicinarum partimque eidem subjectarum tam mancam habuit auctor cognitionem 5), haud mirandum eundem minus adhuc fuisse edoctum de situ terrarum remotiorum, & e. c. aquarum communionem credidisse intervalentem inter Pontum Euxinum & Caspicum mare ex una, & mare Balticum ex altera parte "per vastissima flumina Moschoviæ" æque ac "plures specus" "subterraneosque meatus," teste adlato Strabone, ita ut pisces peregrini secundum easdem vias sinum Fennicum Livonicumque ingrederentur (Lib. XX. cap. xxiii). Aequaliter terras abditiores nimis septentrionem versus sitas fuisse existimat, Bothniam scilicet sex mensium, Russiam & Livoniam trium mensium perpetua luce & *oppositis* tenebris esse instructas, contendens (Lib. IV, cap. ix). Quæ de animalibus borealibus narrantur, sæpe quoque produnt, auctorem eadem non ipsum vidisse, neque studio naturæ perfecto, verum e rumore tantum cognovisse, neque eo præditum fuisse ingenii acumine, ut falsa a veris discernere potuisset indicia; unde e. c. rangiferis tria adscribit cornua (L. XVII, cap. xxvi),

-
- 5) Nisi forte ex incitia chalcographi, qui mappam geographicam confecit vitia hæc emanaverint. Eadem omnino præmissa quoque est Gothorum Sveonumque Historiæ a Johanne Magno conscriptæ (Praefat. Cap. VI), qui tamen recte provincias Fennicas in ordinem disponit, earumque designat terminos (Praef. cap. V).

xxvi), fabulas antiquorum de gryphis (XIX, xxvii), de gruibus homines infestantibus (II, xi), & de cetis monstris totas naves deglutientibus (XXI, vii) credulus repetit, neque in verba magistri jurare dubitat, puellam asserens ab urso raptam, & procreatum ex eo filium (XVIII, xxx), vel homines in lupos conversos (XVIII, xlvii). Quanta in universum superstitione imbutus fuerit noster, expositiones ejus de variis rebus præstigiæ & incantationum ope peractis, de divinatione, de pileis ventos dirigentibus, de nodis magicis a Fennis, ad felicem ventum obtinendum mercatoribus vendi solitis, de oculorum ludificandorum peritia Bothniensium, de veneficis marinis, de muliere malefica e clastro Britannico per dæmonum potentissimum, omnibus clatri incolis intuentibus, abducta, de variis dæmonum ministeriis (Lib. III, passim), aliaque ejusmodi argumenti atque pretii luculenter demonstrant. Credas tamen eidem ipsi fidem enarratorum minus certam visam fuisse; semper enim exempla, ab aliis auctoribus tradita, fabularum suarum veritati corroborandæ affert; quæ e. c. de gryphis agit, Isidori & Solini, quæ de gruibus, Plinii & Homeri, quæ de ventis venditis ipsius historiæ patris Herodoti auctoritati inmituntur. Quamquam vero credulitate & superstitione, interdum etiam rerum borealium exornandarum studio, (sic e. c. urbis Visbyæ ruinas marmoreas fuisse contendit, L. II, cap. xxiv,) in errorem abductus sit noster, multifaria tamen ab eodem tradita aliorum fide dignorum scriptorum testimoniis quoque conveniunt, aliaque nostro adhuc ævo talia occurrunt qualia ab eo describuntur. Quis hodiernas interioris Fenniarum domos non agnoscit, de cuneatis canalibus in culmine tecti ad fumum emittendum instructis (Reppånå) legens; vel quis tædas pineas (abietinas) candelarum loco adhibitas apud populares nostros non vidit (L. II, cap. xvii)? quis non concedit Fenniam hodiernum infinitis gaudere lacubus (Lib. II, cap. xix)? Portus promontorii Hangö nostris adhuc laudatur temporibus 6); insignia monti incisa, quorum mentionem fecit

6) Vid. Tunelds Geogr. öfv. Sverige; 7:de Upl. Del. III, p. 449.